

Název práce: Simultánní a sekvenční osvojování si druhého jazyka v rané fázi (německý jazyk)

Autor: Mgr. et Bc. Jana Ramešová

Katedra: Katedra germanistiky

Vedoucí rigorózní práce: PaedDr. Dagmar Švermová, katedra germanistiky PF UK

Abstrakt

Předmětem zkoumání této rigorózní práce je fenomén dvojjazyčnosti. Konkrétně je zkoumána raná fáze osvojování si dalšího jazyka. V teoretické části jsou podrobně rozpracované dvě formy dvojjazyčnosti, které se od sebe odlišují dle kritéria doby, kdy k osvojování dalšího jazyka došlo. Simultánní bilingvismus znamená souběžné osvojování si mateřského a jiného dalšího jazyka. Termínem sekvenční bilingvismus se označuje následné osvojování dalšího jazyka, ke kterému dochází až po osvojení mateřštiny. Obě tyto formy jsou rozpracovány z pohledu vědních disciplín psychologie, pedagogiky, psycholingvistiky a neurobiologie. Pozornost je zaměřena na srovnání obou způsobů osvojování si dalšího jazyka. Cílem je vytvořit teoretickou bázi celého procesu, který probíhá v předškolním a mladším školním věku. V empirické části je popsán výzkum dětí, které se nachází, nebo právě prošly ranou fází sekvenčního osvojování si dalšího jazyka v rámci návštěvy výchovně-vzdělávacího zařízení. Metodou zkoumání je anketa s rodiči těchto dětí, rozhovor s pedagogy, kteří se podílí na výchovně-vzdělávacím procesu těchto dětí, a popis prostředí, kde k osvojování dochází. Na základě tohoto jsou vypracovány jednotlivé detailní kazuistiky dětí. Východiskem je navržení metodických doporučení, která se týkají rané fáze osvojování dalšího jazyka v pedagogickém kontextu v období předškolního a mladšího školního věku.

V úvodu jsou stanoveny tři základní hypotézy. Formulace všech hypotéz vychází z aktuální potřeby podat rodičům, zejména předškolních dětí, odpověď na otázku, kdy a jakým způsobem je nejvhodnější začít s osvojováním dalšího jazyka u svého dítěte, aby byla dosažena co největší komunikační kompetence jak v mateřštině, tak i v dalším jazyce. První hypotéza zní: *Čím dříve dochází k osvojování cizího jazyka, tím lépe*. Druhá hypotéza je formulována takto: *Osvojení si cizího jazyka v předškolním věku v rámci sekvenčního bilingvismu začleněním dítěte do cizojazyčného prostředí je optimální možnost, jak se v tomto věku naučit cizí jazyk*. Třetí hypotéza je analogií druhé hypotézy, rozdíl je ve věku,

kdy k osvojování dochází. *Osvojení si cizího jazyka v období mladšího školního věku v rámci bilingvismu začleněním dítěte do cizojazyčného prostředí, je optimální možnost, jak se v tomto věku naučit cizí jazyk.*

První hypotéza se ukazuje ve světle vědeckého zkoumání jako nejednoznačná. Na věku, kdy k osvojování dalšího jazyka dochází, velmi záleží. Důležité jsou ovšem i další faktory, jako je metoda a metodické postupy osvojování. Na jazyk je navíc třeba nahlížet z úhlu všech jeho složek – foneticko-fonologické, morfologické, syntaktické, lexikální a sémantické, ale i nonverbální a sociokulturní. Každé období ve vývoji jedince je predisponováno pro jinou složku jazyka. V kontextu druhé hypotézy se jeví osvojování dalšího jazyka v předškolním věku v rámci návštěvy cizojazyčného zařízení, jako efektivní. Podstatným momentem je ovšem spíše interkulturní komunikace. Při osvojování si dalšího jazyka je třeba mít na paměti, že jazyk není jen systém znaků sloužící k dorozumívání, ale má svou sociokulturní složku. Tento aspekt jazyka je třeba zohlednit stejně jako psycholingvistické jevy, jež celý proces provázejí. Třetí hypotéza odráží plně závěry plynoucí z ověřování hypotézy druhé. V rámci osvojování si dalšího jazyka návštěvou cizojazyčné základní školy je nadto třeba zohlednit ještě formální výuku většinového jazyka jako hlavního předmětu v kurikulárních dokumentech školy. Do celého procesu vstupuje i psaná forma jazyka. Mateřský jazyk je v tomto smyslu třeba vyučovat individuálně.

Při stanovení metodických doporučení jsem vycházela jak z poznatků teoretické části této práce, tak z výsledků výzkumu v empirické části, které jsem vyhodnotila v závěrečném *Shrnutí*. Podstatnou roli hrála i má vlastní pedagogická praxe a osobní zkušenost s dvojjazyčnými jedinci.

Klíčová slova: dvojjazyčnost, osvojování si cizího jazyka, předškolní věk, mladší školní věk, ukládání jazyka v mozku, interkulturní komunikace